

LETO XXV

beti
belokranjska
mikotazna
industrija
metlika

vezilo

GLASILO DELOVNIH LJUDI DO BETI, KOMET

Metlika, 24. marca 1989

Številka: 2

VEZILO je glasilo delovnih ljudi Beti in Kometa. Ureja ga uredniški odbor: Toni Gašperič, glavni in odgovorni urednik, Jožica Cigič, Nikola Kezele, Karolina Končar, Mijo Maršič, Jure Matekovič, Branko Matkovič, Vida Šegina-Matkovič, Jože Muc, Vinko Pavlinac, Tone Omerzel in Marjetka Zele.

VEZILO izhaja v nakladi 2500 izvodov, in sicer enkrat na mesec. Grafična priprava in tisk: TISKARNA Novo mesto. Naslov izdajatelja: BETI, Tovarniška 2, 68330 Metlika. VEZILO je po mnenju republiškega komiteja za informiranje SRS oproščeno temeljnega davka na promet proizvodov.

Kultura kot pastorka

V zadnjem času se v metliški in kulturi v Beti dogajajo čudne reči. Že pozorni bralec bo v tej številki Vezila ugotovil, da Metlika in Bela krajina izgublja nekaj nekoč priljubljenih kulturnih prireditev. Vse so zrasle, če lahko tako rečemo, iz ljudstva, torej gre za nekakšno ljudsko kulturo. In zato smo se odločili, da na 1. strani našega glasila ponatisnemo komentar, ki ga je pripravil Miroslav Slana.

Leto 1989 smo začeli brez posebnega poudarka o ljudski, ljubiteljski kulturi. Ta je bila včasih živo navzoča tudi v slovenskih dnevnikih, ki so imeli vsak teden posebne strani za ljubiteljsko kulturno tvornost; danes pa, ko še venomer iščemo svojo korenino slovenstva in ustrezne tvarine, da to korenino požlahtnimo, bi morali graditi naš kulturniški danes tudi na temeljih slovenske ljudske kulture. Slovenska poklicna gledališča izhajajo iz ljubiteljskih gledališč. V kulturi smo mnogokaj zinstitutionalizirali, zverbalizirali. Poganjamo se kvišku k nekakšnim alternativnim virom kulture, a pozabljamo na svoje korenine, na izvore tiste slovenske ljudske kulture, ki je bila pojmovana po najzlahtnejših ljudskih vzgibih, ki je razsvetljevala in utrjevala napredno zavest.

V spolitiziranosti in zmaterializiranosti potrošniške družbe nevarno blede moč ljudske kulture. Toda ravno zdaj in tu živimo tako razglašeno, da bi bilo oživljanje ljudske kulture dobrodošlo.

Najsi se ozremo na čitalniške večere in ljudsko petje, bodisi da analiziramo uprizoritve ljudskih iger in pobude, ki so vodile prednike v ljudsko ustvarjalnost, ugotovimo, da so zmerom množice spontano začutile potrebo po ustvarjalnem izražanju, toda brez usmerjene potrebe po črednosti, kakor se to ponekod uveljavlja dandanašnji.

Pozabili smo na analizo dolgoročnega razvoja raziskovalne dejavnosti do leta 2000, ki je sestavni del gradiva Raziskovalne skupnosti SR Slovenije.

Od tam bi lahko črpali usmeritve za razprave o metodologiji načrtovanja ljubiteljske kulture in družbenih ciljih do ljudske kulturne prihodnosti in pojmovanja ljudske kulture nasploh.

Ljudska, ljubiteljska kultura se je znašla po navideznem vzponu na strmoglavljajoči smučini, ker se je pred leti začela širiti narejeno iz kabinetov, nekoliko skregana z dejansko ljudsko miselnostjo. Ljudstvo, ki tvori srčiko ljudske kulture, nikjer ne bo sprejelo verbalnih metodologij kulturnega razvoja. Gesla: vse za podružbljanje kulture; kulturo ljudstvu; kultura je luč napredka, itn., ne bodo zravnila ovinka. Kaj se skriva za ovinkom?

Mogoče pa v ljudski kulturi ni posebnih križišč, ker je ljudska duša ostala ljudska duša, a čas mehanizacije kmetijstva je marsikaj zagrebel? Ne! Na podeželju se med mladimi samogibno zbuja čut za stare ljudske vrednote, ki so stržen ljudske kulturne bitnosti. Bodo mladi našli pot do svojih korenin? Kdaj bo prišel spet tisti čas, ko bomo tudi v mestih z veseljem obiskovali javne nastope ljudskih pevcev, muzikantov, pesnikov, pisateljev...?

Potrebno je, da včasih odkrito spregovorimo tudi o slovenski ljudski kulturi.

NAŠA ANKETA

Pozdravljamo ustanavljanje zvez

Zmotno bi bilo mišljenje, da se je politični pluralizem v Sloveniji pojavil v zadnjem času. Slovenska politika je nekaj elementov političnega pluralizma poznala že prej, a ga ni priznavala. Šele ob vse večji demokratizaciji je pluralizem začel dobivati vse večjo veljavo in si tudi lažje izbiri, da pride do besede. Res pa je, da imamo v Sloveniji malo izkušenj in veliko težav s pluralizmom, ker v pretekli zgodovini ni bilo posebnih pogojev za razvoj, v novejši pa je bilo vprašanje pluralizma med Slovenci potlačeno. Toda v zadnjem času je slovenska politika le naredila korak naprej in začela priznavati tista alternativna gibanja, ki so se pojavljala najprej v Zvezi socialistične mladine Slovenije, pa v Slovenski kmečki zvezi, v Slovenski demokratični zvezi. Pred kratkim so v Ljubljani ustanovili še Socialdemokratsko zvezo Slovenije. Prisluhnimo, kaj menijo o teh zvezah naši sodelavci iz metliške in črnomaljske Beti ter Kometa.

BERNARDA KOČEVAR, šivilja v Betinem tozdu Konfekcija v Metliki: »Pozitivno je, da so se začele v Sloveniji organizirati zveze. Razum-

ljivo je, da ne more imeti vedno prav in vedno vse voditi le ena stranka. Z ustanavljanjem zvez se Jugoslavija obrača k Evropi in se ji približuje tudi po tej plati. Seveda pa pripominjam, da bi morale biti zveze zares samostojne.«

MARTIN SIMONIČ, vodja izmene v pletilnici: »Z ustanavljanjem zvez je tudi več možnosti za demokracijo, poraja se več mnenj, predvsem pa je dobrodošla zdrava konkurenca mišljenj. Vendar pa v razmerah, kakršne so danes v Jugoslaviji, zveze morajo delovati v okviru Socialistične zveze, posebno takoj v začetku, ko se ustanovijo. V ostali Jugoslaviji se bo namreč najbrž najprej morala spremeniti miselnost o zvezah, saj smo sedaj priča še številnim odklonilnim mnenjem. Z zvezami pa bodo dobile tudi družbenopolitične organizacije konkurente, ki jih bodo prisilile, da bodo bolje delale. Verjetno pa imajo zveze premalo kvalitetne programe – to je pač začetna hiba – veliko stvari pa so tudi prepisali iz programov družbenopolitičnih organizacij, in sicer predvsem tisto, kar te družbenopolitične organizacije ne uresničujejo.«

SABINA PLUT, referentka v komercialnem sektorju v Kometu: »Moje mnenje je, da ni nič narobe, če so začeli v Sloveniji ustanavljati zveze, spodbudno pa je, da so se začeli prebujati tudi drugod

po Jugoslaviji. Človek optimistično gleda na ves ta razvoj političnega pluralizma, predvsem pa je razveseljivo, da se v ta gibanja vključuje veliko mladine. Moti me, da je v naši politiki toliko starejših ljudi. Morali bi prepustiti mesto mladim, ki še vedno nimajo prave veljave. To se je pokazalo tudi pri volitvah za člana predsedstva SR Slovenije, ko smo bili skoraj vsi na strani Bavčarja, pa je na koncu izpadel. Zveze so torej pozitiven premik, najbrž pa ne bo dolgo trajalo, da bodo našle pravo mesto v družbi, zlasti še, ker je med ljudmi veliko nezadovoljstva, ki ga bo potrebno začeti reševati.

Za zdaj smo sicer še vedno pripravljeni marsikaj žrtvovati in še vedno upamo na boljše, a v nedogled ne bomo mogli živeti le od upanja. Tako bodo morale z reševanjem problemov ne nazadnje začeti tudi zveze, predvsem še, če si hočejo pridobiti čim več članstva.«

TATJANA ŽELE, administratorka tehničnega sektorja v Kometu: »Pozdravljam ustanavljanje zvez. Vsaka od njih bo najbrž imela tudi svoj program razvoja na vseh področjih družbenega življenja in tista, ki bo imela najboljšega, bo imela najbrž največ privrženec. Ljudje se bodo lahko vključili kamor jih bo volja, ne pa, da morajo sprejeti le tisto, kar jim je tako rekoč vsiljeno. Prej ni bilo nobene alternative. S tem se Jugosla-

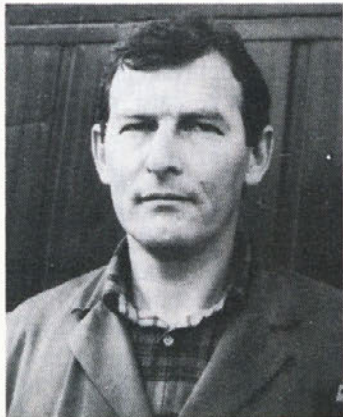
vija oziroma Slovenija tudi bolj odpira k Evropi, to pa pomeni, da nam bodo tudi v drugih državah bolj zaupali, ko bodo videli, da je pri nas več demokracije. Sicer pa mi je osebno prav vseeno, ali je pri nas ena stranka ali pa na primer deset, le da delajo tako, kot je prav. Na to, kar se zadnje čase dogaja v Sloveniji, so po naši državi različni odmevi, vendar upam, da bodo pozitivne izkušnje od nas prevzeli tudi v drugih republikah. Za to pa je seveda potrebno nekaj časa.«

ANKA PLUT, krojilka v črnomaljskem tozdu Konfekcija: »Upam, da bodo v teh novoustanovljenih zvezah bolj upoštevali mnenja ljudi.

S tem bo tudi več možnosti, da bodo preprosti ljudje svoja mnenja uveljavili. Jaz sem namreč za pluralizem mnenj. Predvsem pa se bodo ljudje prostovoljno odločali za organizacije, katerih program jim bo najbolj ustrezal in bodo potem v njih tudi delali bolj s srcem.«

ZVONE HUTAR, vodja vzdrževanja v črnomaljskem tozdu Konfekcija: »Pomembno je že to, da se pri nas nekaj na novo dogaja, nekaj spreminja. Kaj bodo prinesle te nove zveze, pa bo pokazal čas. Vendar se bo to moralo

pokazati kmalu. Vse akcije, ki bodo prinesle boljše stanje kot je danes, bodo dobrodošle. Mislim pa, da pri nas manjka tudi močnejša organizacija za varstvo okolja, kot so Zeleni v Evropi, ki bi morala biti vsaj tako močna kot so ostale zveze.«

Vinska vigred

Letos bo Vinska vigred 19. 20. in 21. maja. Bralstvo ve, da gre za pokušino nagrajenih belokranjskih vin, za razstavo, za kulturni program.

Pripravljenci letošnje Vinske vigredi obljublajo nekaj novosti, ki naj bi se kazale v lepše pripravljenih stojnicah, v popestritvi kulturnega programa in v tem, da bodo izrinnili prodajalce kiča s prireditvenega prostora na manj vidna mesta. Sicer pa fešta ne bo spremenila podobe: trajala bo tri dni in tri noči, igrali bodo narodno-zabavni ansambli, drug program pa bo predvsem belokranjski.

Sploh bodo dali letos več poudarka Beli krajini, saj je navsezadnje Vinska vigred belokranjska, metliška prireditve.

Želje večje od možnosti

V Beti že od vsega začetka deluje tudi organizacija Rdečega križa, v katero so včlanjeni vsi zaposleni, sedaj pa jo vodi dolgoletna aktivistka RK **Marija Sodec**. Pretekla leta so 40 odst. denarja, ki se je natekel od članarine, odvajali občinski organizaciji RK, sedaj pa vsa sredstva ostajajo v Beti. Vendar pa je tega denarja kljub temu malo, saj so doslej za članarino vsakemu delavcu odtrgali od plače po 400 dinarjev na leto.

»Ko je delavec na bolniški več kot en mesec, ga gremo obiskat in mu nesemo darilo, ki ga kupimo iz tega sklada. Za novo leto obiščemo upokojene, ki so osamljeni ali hudo bolni, za 8. marec pa bolne delavke in upokojenke. Za novo leto pomaga z darili tudi delovna organizacija, z izdelki pa priskočijo na pomoč tudi iz srednje šole, kjer so zelo razumevali za naše prošnje. Za dedka Mraza obiščemo tudi otroke, katerih starši so bili zaposleni v naši delovni organizaciji, a so se ponesrečili. Samo okrog novega leta imamo več kot 40 obiskov. Seveda pa so vsa naša darila simbolična, gre samo za to, da izrazimo pozornost, če bi hoteli zares rešiti kakšen problem, bi morali imeti veliko denarja. S temi skromnimi sredstvi, ki jih imamo sedaj na voljo, pa je zelo težko razpolagati. Doslej smo ob dnevu žena upokojenkam in bolnim kupili rože, a bojim se, da bo za naš Rdeči križ poslej tudi to postalo predrago,« potarna Marija, ki hkrati doda, da njihovo delo temelji na humanosti in ne na materialni pomoči, ker za slednje nimajo pogojev. A tudi to, da se jih spomnijo in jih obiščejo, pomeni za bolne in upokojene že veliko.

Marija Sodec

»Prav zaradi takšne narave dela je delo aktivistov Rdečega križa marsikdaj ponižujoče in malo vredno, po drugi strani pa se marsikdo niti zaveda ne, kako koristno je. Naj omenim samo krvodajalske akcije, brez katerih ne bi prišli do tolikšnih količin dragocene življenjske tekočine, kot jih potrebujemo. Samo iz Beti se vsako leto odzove na krvodajalske akcije 80 ljudi, od tega jih gre 40 v Metliko, prav toliko pa v Novo mesto,« pripoveduje Marija, ki je že dolgoletna aktivistka tudi občinske organizacije Rdečega križa. Zato dobro ve, kako je delati v organizaciji, kjer so želje, da bi pomagali ljudem večje, kot so denarne zmožnosti.

Večkrat je tudi iz svojega žepa kupila darila za ljudi, ki jih je obiskala, hodila nabirat zvončke. »Za to delo mora imeti človek vedno veliko zalogo dobre volje, požrtvovalnosti. Vseeno pa le mislim, da starejših ljudi ne bi smeli tako zapustiti, kot se marsikje dogaja. Ostali so pozabljeni od sorodnikov in od družbe in svetel žarek v njihovem življenju je le obisk aktivistov Rdečega križa. Žal ni povsod dovolj posluha za starejše ljudi,« pove iz izkušenj Sodčeva, ki ji ni nikoli težko poprijeti za delo, zlasti pa ne, če gre za solidarnostne ali humanitarne akcije. Teh pa pri Rdečem križu nikoli ne manjka.

M. B.

Gospodarjenje 88-89

Glej plačilno kuverto

Tovariš Toni Gašperič, ki je kot glavni urednik sestavil to zadnje svoje Vezilo, me je prosil, naj napišem nekaj besed o pravkar končani javni razpravi o zaključnem računu 1988 in planu 1989.

Rekel sem mu, da kaj bistveno novega nimam povedati poleg informacije, objavljene v Novicah, bralce tega časopisa pa konkretno številke dosti ne zanimajo.

Velikih besed in sporočil o svetli perspektivi in razvojnih projektih je zmanjkalo, kruta gospodarska stvarnost ob 500 odstotno inflaciji pa nas je pritisnila ob tla, tako da nismo sposobni planirati več kot 3 mesece v naprej a kaj šele, da bi govorili o kakšni realizaciji srednjeročnega plana 1981-1985-2000.

Na zborih delavcev tudi ni več samoupravne dekoracije, izvedene iz **Zakona o združenem delu**, da se na zborih odloča o velikosti dohodka in njegovi delitvi. Ve se namreč, da predpisi točno velevajo, kaj komu pripada od težko ustvarjenega rezultata.

Sedaj, ko je celotno gospodarstvo v katastrofalno slabem položaju (velika inflacija in notranja ter zunanja zadolženost), je sprejet **»Zakon o podjetjih«**, ki naj bi bil odrešilni vzvod za ponovno oživitev. Res pa je, da bo povzročilo oživitev kolektivne in individualne samoiniciative in odgovornosti določene premike in spremembe.

Naša Beti se ni nikdar zanašala na druge, tudi sedaj bomo zmogli aktivirati notranjo energijo v pozitivno smer. Vsaj prvi trije meseci tega leta to hipotezo zanesljivo potrjujejo - glej plačilno kuverto.

Nikola Podrebarac

Zakon o podjetjih

Konec dogovorne ekonomije, ekonomske svobode

S 1. januarjem 1989 je začel veljati **Zakon o podjetjih**, eden od temeljnih zakonov za sprovajanje gospodarske reforme. Ustavna podlaga zanj je bila podana šele dober mesec pred sprejemom zakona, 25. novembra 1988 s sprejemom ustavnih dopolnil. Izredno kratek rok od prvega delovnega osnutka do predloga in sprejema zakona ter priseganje, da je prav on tisti konj, ki bo voz napredka potegnil iz blata krize ter minimalna javna razprava, je še povečal nestrpnost in pričakovanja široke jugoslovanske javnosti. Prav iz teh razlogov in tudi zato, da ne bi pri začetku reforme zamudili niti dneva, je zakon začel veljati že naslednji dan po objavi, pa čeprav je zakonodajalec pri tem naredil izjemo od ustavnega načela, da zvezni zakoni stopijo v veljavo šele osmi dan od dneva objave v Uradnem listu.

Kaj nam zakon ponuja in omogoča?

Konec dogovorne ekonomije, ekonomsko svobodo in uveljavitev tržnih zakonitosti ter večlastniško zasnovo, enakopravnost družbenega in zasebnega kapitala. Takšna opredelitev pomeni opustitev do sedaj veljavnih načel samoupravnega organiziranja združenega dela, kot so bila predvsem:

- načelo razdelitve delovnega kolektiva in dominacijo operativnega nad kreativnim delom,

- načelo proizvodne usmerjenosti TOZD namesto marketinške orientacije,

- načelo konsenza pri sprejemanju odločitev, pomembnih za celotno delovno organizacijo,

- načelo vesplošne regulative in normiranosti z zakonodajo s samoupravnimi splošnimi akti ipd.

Namesto navedenih se z ustavnimi spremembami in z Zakonom o podjetjih uvajajo gospodarstvo naše države naslednja načela:

- načelo samoorganiziranosti gospodarskih subjektov – podjetij; **zakon prepušča podjetjem, da sama izberejo in določijo svojo lastno organizacijsko obliko, ne vztraja več na univerzalnem modelu organiziranosti,**

- načelo enojnosti pravnih subjektov – svojstvo pravne osebe ima le podjetje (delovna organizacija) TOZD oziroma drugi del podjetja nima več te lastnosti, lahko pa ima, po pooblastilu podjetja, določene pravice in obveznosti v pravem prometu,

- načelo enotnosti notranje organiziranosti, tako da ni več delitve na proizvodno funkcijo in skupne ali strokovne službe kot servisa prve,

- načelo marketinške koncepcije poslovanja, torej proizvoditi stvari, ki imajo svojo vrednost na trgu in se prilagajati njegovim zahtevam,

- načelo deregulacije gospodarskih tokov; dovoljeno naj bi bilo vse, kar ni prepovedano,

- načelo enakopravnosti gospodarskih subjektov glede na njihov položaj, pravice in odgovornosti in ne glede, ali poslujejo s sredstvi v družbeni, privatni ali mešani lastnini,

- načelo afirmacije vseh oblik kapitala ter uvajanje participacije pri odločanju in delitvi dobička tudi na osnovi sredstev in ne samo na osnovi dela,

- načelo podjetništva, svobodne iniciative in poslov-

nega duha v podjetju, s čimer naj bi se ob delovanju tržnih zakonitosti afirmiralo predvsem znanje in sposobnost, pa tudi samoupravna in gospodarska odgovornost podjetij za svoj obstoj.

Najpomembnejša novost, ki jo je prinesel zakon o podjetjih, je prav gotovo možnost angažiranja tujega in domačega zasebnega kapitala. To prinaša v našo koncepcijo socializma prav revolucionarno novost ter ji daje povsem novo podobo. Mešana podjetja se lahko ustanovijo kot delniške družbe, družbe z omejeno odgovornostjo, komanditne družbe in družbe z neomejeno solidarno odgovornostjo. Družbe se med seboj razlikujejo predvsem po načinu zbiranja osnovnih vlog (ustanovitve) ter po odgovornosti članov družbe za obveznosti družbe.

Organizacije, kot je naša DO, bodo svoje poslovanje nadaljevale kot družbena podjetja. Če pa bo družbeno podjetje uporabljalo pri svojem poslovanju tudi sredstva drugih pravnih in fizičnih oseb, in ko bodo ta sredstva presegla polovico vseh sredstev družbenega podjetja, bo to podjetje pridobilo status mešanega podjetja.

Skladno z načelom deregulacije Zakon o podjetjih več ne našteva samoupravnih splošnih aktov, ki jih morajo delavci v družbenem podjetju sprejeti, pač pa se omejuje le na statut podjetja. To je temeljni samoupravni splošni akt, ki se kot edini obvezno sprejema z referendumom. Zakon je prepustil delavcem v družbenem podjetju, da s statutom povsem originarno uredijo vprašanja, pomembna za notranje odnose in funkcioniranje podjetja kot celote.

Zakon predpisuje le minimum vprašanj, ki jih je potrebno natančneje opredeliti, nikakor pa tega kroga ne zapira.

Podrobno opredeljene pristojnosti delavskega sveta na eni strani in pristojnosti direktorja podjetja na drugi strani, veliko prispevajo k razjasnitvi do sedaj velikokrat zamegljene razmejitve med upravljanjem in poslovanjem. Poslovodni organ je predlagatelj in izvrševalec odločitev delavskega sveta, oz. delavcev, zato predlaga poslovno politiko, delovni program, razvojni plan in sprejema ukrepe za izvajanje, predlaga pa tudi organizacijo in je mandatar za imenovanje in razreševanje delavcev s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, odloča o razporejanju delavcev k določenim delom in nalogam ter daje poročilo o rezultatih poslovanja družbenega podjetja po periodičnem in letnem obračunu.

Veliko novih pristojnosti, pa tudi večja odgovornost, saj je lahko direktor predčasno razrešen svoje funkcije, če delavci ne sprejmejo njegovega poročila o rezultatih poslovanja po zaključnem računu, delavski svet pa ugotovi, da je za nedoseganje rezultatov odgovoren poslovodni organ.

Kakšen bo prehod iz delovne organizacije v združeno podjetje?

Zakon določa, da je nosilec pobud in aktivnosti za določitev predloga organiziranja ter prilagajanja samoupravne in statusne organiziranosti temu zakonu, delavski svet obstoječe delovne organizacije.

Kako?

S predlogom novega statuta, ki bo, kakor smo že ugotovili, temeljni samoupravni splošni akt, in bo podrobneje urejal vsa vprašanja pomembna za normalno funkcioniranje podjetja.

(Nadaljevanje na 12. strani)

Šivalnico pozna v dno duše

24 let je tega, kar si je šivilja Jožefa Vraničar našla prvo zaposlitev v metliški Beti. Delala je s številnimi stroji, na različnih fazah, za domači in tuji trg. 20 let je bilo njeno delo normirano, vedela je, kako mora izkoristiti vsako minuto, da ne bo prikrajšana. Šivalnico pozna v dno duše. Med delom ji je uspelo končati tudi dveletno tekstilno šolo v Beti. Prav zaradi vsega tega danes, ko je mojstrica na tekočem traku, toliko bolj razume težave šivilj in jim poskuša pomagati, kolikor je v njeni moči.

»Prvih 10 let je bilo delo veliko lažje, ker smo delali velike količine enakega artikla, potem pa se je začelo delo drobiti, na vrsto so prišle majhne, a izredno zahtevne serije za izvoz.

Tako smo tudi težje dosegale normo. Tudi sedaj problemov ob tekočem traku ne manjka. Za delavke pa je pomembno le, za koliko bodo presegle normo in kolikšen osebni dohodek bodo dobile,« pove Jožefa ter ob tem pripomni, da je delo mojstrice zanimivo, ker jo veseli delati z ljudmi. »Vendar pa moram delavkam zaupati, da mi tudi one zaupajo, potožijo in skušamo skupaj rešiti težave. Seveda tega zaupanja ne smem izigrati in tega se dobro zavedam.«

V šivalnici mladih delavk skoraj ne zaposlujejo, pri starejših pa so vedno pogostejše poklicne bolezni, predvsem deformacije hrbtenice, živčna obolenja. »Nekatere delavke so na bolniškem dopustu po celo leto, toda težko dokažejo, da so bolne oz. jim zelo težko uspe, da se lahko predčasno upokojijo.

Jožefa Vraničar

Mnogo je takšnih, ki so polovično upokojene, po štiri ure pa še prihajajo v tovarno. In ko se takšna delavka končno upokoji, ne more toliko uživati v pokoju kot zdrav človek. Toliko lažje jim je le, ker si lahko same razporedijo delo doma in so gospodar svojega časa. Seveda pa za nas predstavlja veliko težavo že, če zaradi bolezni manjka le ena delavka ob tekočem traku, kajti krog ni sklenjen,« niza Vraničarjeva, ki bolnim delavkam pomaga na ta način, da jim piše prošnje za sprejem v toplice, išče lažja delovna mesta. »V konfekciji si moramo pomagati kolikor le moremo, sami.«

Jožefa si je še kot predsednica sindikalne organizacije prizadevala, da bi imele delavke, ki delajo ob šivalnih strojih, med delovnim časom telovadbo. »Veliko se je govorilo o tem, da bomo končno uspeli z uvedbo telovadbe, a zadnje čase je vse utihnilo. Toda jaz se s tem nisem sprijaznila in še vedno upam, da bomo tudi pri nas končno le prišli do telovadbe, posebno še, ker sem se poznimala v delovnih organizacijah, ki imajo rekreacijo med delovnim časom že dolgo časa in ki se lahko pohvalijo s pozitivnimi izkušnjami,« je vztrajna Vraničarjeva.

Gasilstvo še vedno pastorka

V petek, 10. 2. 1989, smo imeli gasilci občni zbor v prostorih družbene prehrane. Na zboru je bilo prisotno 50 članov IGD ob njih pa še predstavnik OBGZ Metlika, predstavniki pobratenih društev (DVD pamučna industrija Duga resa in Belt Črnomelj), predstavniki IGD Kometa in Novoteksa in predstavniki GD Metlika.

Na občnem zboru so gasilci IGD »BETI« ugotovili, da so bili v preteklem letu aktivni na področju preventivne dejavnosti in na usposobljenosti članstva in ostalih zaposlenih. Delo društva se je odražalo tudi v dežurstvu med prazniki in v času kolektivnih dopustov. Kot IGD smo se aktivno vključevali v delo in aktivnosti iz programa OBGZ. Tako smo se udeležili predkongresnega gasilskega tekmovanja z eno desetino članic in eno desetino mladink iz SŠTU. Prav tako smo se udeležili zaključka ob kongresu v Celju.

V preteklem letu smo v IGD sprejeli tudi večje število »novih« članov. S tekmovalo desetino smo se udeležili tudi tradicionalnega športnega srečanja pobratenih društev v Črnomlju.

Posebej pomembno mesto pa dajemo gasilci tudi opre - in tu se začenejo težave.

IGD trenutno razpolaga z motorno brizgalno Magirus 800 litrsko, katera pa je stara 20 let in zaradi okvare, ki je bila delno popravljena zelo nezanesljiva za morebitno uporabo. Prav tako imamo v DO orodno vozilo kombi IMV, star 15 let v zelo slabem stanju. Poleg tega imamo še nekaj druge opreme, kot so cevi, ročniki,

dihalni aparati in eno zaščitno obleko.

Do sedaj gasilci nismo naleteli na razumevanje za nakup potrebne opreme.

Menimo, da bi se tu morali zamisliti vsi odgovorni, saj če bi prišlo v naši DO do večjega požara, ga ne bi mogli s sedanjo opremo niti lokalizirati, kaj šele pogasiti. S tem pa gasilci ne bi nosili odgovornosti za morebitno škodo, ampak bi jo morali nositi tisti, ki zavirajo nakup potrebne opreme. Gasilci smo tako v Beti še vedno nekakšna pastorka.

Gasilci pa nismo razpravljali samo o problemih, ampak smo se morali odločiti tudi o sestavi »novega« vodstva IGD. To pa zaradi izteka mandata »staremu« upravnemu odboru. V novo vodstvo so bili izvoljeni sledeči člani: predsednik – Slavko Majzelj, namestnik predsednika Dušan Rus, poveljnik – Petar Crnić, tajnik – Branka Goleš, blagajnik Milena Žugelj, namestnik poveljnika Anton Ribarič; člani – Jurij Matekovič, Matkovič, Vida Šegina, Ivan Bahorič, Niko Vukmanič, Anton Muc, Ivan Jarmek, Drago Hreljč po funkciji pa sta v odboru še Bojan Cimerman in Martin Fir.

Novo vodstvo je prevzelo odgovorno nalogo z upanjem, da bo vodstvo DO »BETI« našlo razumevanje za nabavo potrebne opreme in s tem za izboljšavo preventivnih kot operativnih nalog IGD.

IGD se je v zadnjem času kadrovsko okrepilo, saj so uspešno končali tečaj za naziv gasilski častnik trije člani, in sicer Slavko Majzelj, Srečko Nemanič in Anton Ribarič.

M. A.

NAŠ POGOVOR:

Porodila se mi je misel in želja, da bi pokukala v vrste Kometovih upokojencev. Nekateri so že leta upokojeni. Žal imajo zelo malo stika s svojim bivšim podjetjem, katerega so po svojih močeh pomagali ustvarjati iz prvih njegovih zametkov pa vse do današnjega 450-članskega kolektiva.

Še vedno imajo vsi željo, da bi vsaj preko glasila Vezilo bili nekako seznanjeni z delom, s težavami in napredkom v Kometu. Toda do sedaj se še ni nihče spomnil, da bi jim Vezilo pošiljal po pošti na dom, tako kot je to urejeno v DO Beti.

Veseli so, da se jih v Kometu spomnijo z novoletno nagrado, da jih vabijo v svoje vrste za dan KOMET-a na Vinomerju. Ponosni pa so tudi nato, da so delavci v preteklem letu zgradili prizidek v Starem trgu.

Ura ni več njen gospodar

Po tako dolgem času lepega, suhega in sončnega zimskega vremena, smo le dočakali prve dežne kaplje. No, prav ta dan sem si izbrala, da obiščem Dragico SUMINA na Bregu revolucije, kjer sta si z možem Nikom pred 25 leti zgradila nov dom. Danes sta že oba upokojena.

»Dve leti sem že v pokoju, 25 let sem delala v Kometu, delala sem v dveh izmenah in vsa leta v krojilnici. Bila sem prva, ki je delala na takrat novi tračni žagi. Delala sem na Pungartu, pa tudi v novih prostorih v Rosalnicah.

Upokojena sem bila invalidsko zaradi slabega zdravja,

Pogovor ob kavici s Kometovimi upokojenci

Dragica Sumina

res je, da se človek v letih izstroši kot stroj. Delo eno in isto, drža in cele dneve na nogah, pa te potem daje hrbtenica in noge.

Sedaj ko sem že dve leti doma, mi ura, kot pravijo ljudje, ni gospodar. Gospodinsko delo, ki ga rada opravljam, me ne obremenjuje, ker si ga sedaj lahko razporedim skozi ves dan. Spominjam se dni, ko sem bila še v službi. Takrat je bilo treba samo hiteti in drveti.

Oh, kolikokrat se še spominim na Komet. V meni je še vedno tista notranja ura, ki me včasih še zbuja in priganja. So noči, ko v sanjah še vedno krojim nederčke in menjam liste na tračni žagi. Ko pa se zbudim, vidim, da so le sanje in je resničnost drugačna.

Lansko leto sem bila 14. dni v Valdoltri v zdravilišču. To mi je veliko pomagalo, toda prav bi bilo, da gre človek vsaj enkrat na leto na zdravljenje in razgibavanje v zdravilišče.

Ročnih del res ne delam, saj ne vidim dobro. Le tu pa tam kaj pokrpam in pošijem za moja dva moška, moža in sina.

»O, dolg čas mi ni nikoli,« se je nasmehnila Dragica, kar je potrdil tudi Dragičin mož Niko.

Sama sem dodala, da je upokojenski pozdrav: »Nimam časa!«

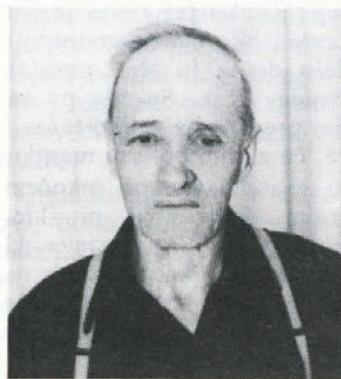
Vsi trije smo se veselo nasmejali in si ob slovesu zaželeli zdravja.

Delal je hitro — dobro

Anton Oberman, stric Obermanov, je imel veliko opravka v tem deževnem dnevu okrog svojih kokoši.

Zaprosila sem ga za kratek pogovor in kaj hitro smo sedeli vsi v topli kuhinji. Mož, žena in hčerka Milena, prav zanimivo smo se pogovarjali.

Hčerka Milena je upokojenka DO Beti, v bolezni odvisna od nege in ljubezni svojih staršev. Vesela in hvaležna je, kadar jo obiščejo njene kolegice.

Anton Oberman

»V Invalidskem zavodu sem bil zaposlen 4 leta, saj sem bil zaposlen že pred drugo svetovno vojno pri pokojnem Robertu Fuxu v Metliki kot krojač. Spominjam se, da sem dnevno pri njem sešil 10 moških hlač, in to na navadnem stroju. Od začetne do končne faze. Od hlač sem dobil 2 dinarja, za ta dva dinarja sem si lahko kupil 2 kg kruha. Res pa je, da smo delali več kot osem ur na dan. V Kometu sem potem na električnem stroju naredil v 8 urah 14 moških hlač. V začetku se je bilo težko navaditi na tako hiter stroj, ko pa sem se privadil stroju in stroju meni, sva delala hitro. Sodelavci so bili jezni, da sem toliko naredil, toda jaz sem bil tako navašen, da je treba hitro in dobro delati.

Ja, spominjam se, da smo šivali prevleke za fiate, sam sem naredil komplet prevlek v pičli uri.

V pokoju sem že od 1964 leta dalje imam borčevsko pokojnino saj sem sodeloval v NOV. Bil sem tudi godbenik pri godbi glavnega štaba v Črnomlju.

Najprej nas je vodil Bojan Adamič, kasneje pa Drago Lorbek, ki je tudi komponiral partizanske pesmi. Pri tej godbi smo sodelovali godbeniki iz Metlike, ki smo pred vojno igrali v metliški mestni godbi. Bilo nas je devet iz metliške godbe.

Še vedno rad delam, le po svojih zmožnostih, najtežje pa mi je, da nimam več čebel. Imel sem jih tudi do 60 panjev. Veliko dela je bilo z njimi, toda sedaj jih je varoza pomorila. Ne samo meni, pač pa tudi drugim čebelarjem. 52 let sem se ukvarjal z njimi.

»Da, da« se oglasi žena, teta Obermanova. »Kadar je bilo najbolj treba v krmo, on pa k čebelarju!«

Takrat je bila jezna. Toda vse mine.

Še smo kramljali, o delu, o vremenu, o čebelah, o Hančku Brodariču, ki je hlače narejene pri Fuxu vozil na vozu po sejnih prodajah. O cesti in o vsem mogočem. Res. Pri Obermanovih ni dolgega časa.

Bilo je veliko lepega in hudega

Vida Kraševac se spominja takole: »Preden sem se zaposlila v Invalidskem zavodu, sem bila zaposlena v DO Beti 5 let. V letu 1960 se je ustanovljalo novo podjetje, oziroma zavod v Metliki za zaposlovanje invalidov in za delo manj zmožnih oseb.

Tov. Vujčić, takratni direktor Beti, me je predla-

KOMET

Priznanje za
Franca
Kočevarja

Med šestimi nagrajenci, ki so ob prazniku občine Črnomelj – praznovala ga je 19. februarja – prejeli najvišja občinska priznanja, plakete, je bil tudi direktor metliškega Kometa **Franco Kočevar**. Priznanje je dobil za dosežke na področju gospodarstva.

Kot direktor Kometa se je **Franco Kočevar** zavzemal za skladnejši razvoj manj razvi-

tih področij v Beli krajini. Tako je Komet že pred leti v Starem trgu ob Kolpi odprl obrat, ki je za ta kraj pomenil veliko pridobitev, saj se prebivlaci niso več izseljevali v tako veliki meri kot prej. V preteklem letu pa je Komet še razširil svoj obrat, v prizidku pa so uredili sodobno proizvodno halo, s čimer so se zelo izboljšali pogoji za delo. Prav ta skrb Kometa in njegovega direktorja za obrat v Starem trgu, ki spada celo med manj razvito področje v republiki, je bil zadosten razlog, da je **Franco Kočevar** prejel najvišje priznanje črnomaljske občine.

Vida Kraševce

gal v UO, ki je bil sestavljen iz zunanjih in članov zaposlenih v IZ.

V začetku smo delali na navadnih šiviljskih strojih na nožni pogon, kasneje pa smo kupili enoiglice. Spominjam se, da sem šla v Ljubljano, gledat, kako se dela na luknjičarki, tako da sem kot predelavka na specialkah znala te stvari tudi pokazati svojim delavkam.

Mehanika tudi nismo imeli, pač pa so prihajali iz tovarne Beti k nam. Tudi krojilo se je ročno, s škarjami, to bi vedela povedati tov. **Skolibrova**, ki je že od vsega začetka delala v krojnem oddelku.

No, kmalu smo kupili tudi krojilne nože, oziroma stroje. Potem je bilo lažje.

Delali smo moške obleke iz balonske svile, pa otroško konfekcijo, šale, rute, predpasnike, obleke za bolničarke in zdravnike, nazadnje pa smo se preusmerili na nederčke.

Takrat smo imeli potnico tov. **Kapunovo**, ki je prodajala po Sloveniji naše izdelke.

V Kometu sem bila zaposlena 16 let. Dolgo je že tega, saj sem že vrsto let upokojena. V vsem tem času, ko sem bila zaposlena, sva z možem gradila dom, saj smo vmes pogoreli. Otroci so se izšolali in odšli po svetu.

Le najmlajši je z nami v hiši z njegovo družino. Vsi

drugi pa se radi vračajo domov, če le utegnejo.

Vida Kraševce je mati pevke **Ivanke Kraševce**, ki poje pri Alpskem kvintetu.

»V letu 1988 sva z možem imela 50-letnico poroke. V vseh teh letih je bilo veliko lepega, težkega in hudega. Lepih, veselih pa tudi žalostnih dni. Najini otroci so nama pripravili ob 50-oblentici poroke v lovski koči na Studeni vodi slavje.

Prišli so vsi najini otroci z družinami, tudi sin Janči, ki živi z družino v Canadi. Bil je presenečen nad vsem, kar se je zgradilo v 20 letih v Metliki, od kar je odšel. Vesela sem, da njegovi otroci in žena govorijo slovensko.«

Poleti gresta z možem na morje blizu Kardeljeva, kjer urejata in zračita vikend svojih dveh hčerk. Obenem pa ima klima ob morju pomaga ohraniti zdravje. Ko pa sta doma v Metliki, oskrbujeta zelenjavni vrt.

Z Vido Kraševcevo bi lahko še dolgo obujali spomine na službo, na dom. Na leta graditve hiše v Požegu, na dneve, ko so še stanovali na občini na Mestnem trgu, od koder jo tudi dobro poznam.

Veseli me, da so naši upokojenci še kar pri dobrem zdravju, seveda tisti, ki sem jih obiskala.

Vsem želim še naprej dobrega počutja.

Alenka Mežnaršič

PRIZNANJE FRANCU KOČEVARJU – Ob črnomaljskem občinskem prazniku je prejel najvišje priznanje tudi direktor Kometa **Franco Kočevar**. Na fotografiji: predsednik črnomaljske občinske skupščine **Mladen Radičič** (na levi) izroča plaketo občine nagrajencu iz Kometa **Franco Kočevarju**.

Nesreče z nevarnimi snovmi in zaščita

Pomemben del proizvodnje

»Kooperacija predstavlja pomembno dejavnost konfekcijske skupnosti, saj kooperanti opravijo kar 1 650 000 minut šivanja za Beti. V kolikor bi želeli to šivanje opraviti sami, bi morali zaposliti kar 165 novih šivilj,« zatrjuje **Milena Pavlovič**, vodja kooperacije.

»Kar 70 odstotkov kooperativnih uslug za Beti opravi družbena podjetja. Naši najpomembnejši kooperanti so: Posavina, Džakovo, Elastik, Šekoviči, Zagorjeplet, Lepoglava, Tekstilana, Osilnica, Vodičanka, Vodice.

Prav tako pa pogodbeno sodelujemo z osmimi obrtniki, ki so sicer lastniki manjših šivalnic. Seveda je zainteresiranih obrtnikov veliko več, vendar smo se odločili le za tiste, ki so lahko zagotovili zahtevano kakovost in kvantiteto.

Beti je dolžna svojim kooperantom zagotoviti ves potreben material in jim ga tudi dostaviti. Poleg tega naši ljudje pomagajo z instrukcijami in nasveti. Včasih pa tudi neposredno nadzorujejo šivanje.

Poleg šivanja Betini kooperanti mesečno potiskajo približno 50 000 kosov posameznih izdelkov. Saj vemo, da je veliko naših joggingov in majic potiskanih z najrazličnejšimi napisi in slikami, kot to trenutno zahteva moda.

Trenutno za nas tiskajo trije samostojni obrtniki, ki imajo vse za to potrebne tiskarske naprave.

Beti je v mesecu januarju za usluge svojih kooperantov plačala približno 50 starih milijard.«

M. Rus

Na podlagi stališč in usmeritev za nadaljnji razvoj in izvajanje obrambnega in samozaščitnega usposabljanja v SR Sloveniji. Programa usposabljanja delovnih ljudi in občanov za naloge splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite v letu 1988/1989, ki sta ga sprejela Republiški sekretariat za ljudsko obrambo SR Slovenije in Svet za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito občine Metlika, nadaljujemo z usposabljanjem delovnih ljudi in občanov na temo ogroženost zaradi nesreč z nevarnimi snovmi in zaščita.

S to temo želimo v okviru obrambno samozaščitnega usposabljanja prispevati k boljši in skupni pripravljenosti pri preprečevanju nezaželenih pojavov, dogodkov in razmer.

Zaradi vedno večje uporabe nevarnih snovi v tehnoloških procesih je prebivalstvo v svetu in pri nas vedno bolj ogroženo. Razmere nas silijo k stalnemu spremljanju stanja in pripravam, da nas nesreče ne bi doletele nepripravljene.

Da bi zapolnili vrzel v nepoznavanju nevarnih snovi, s katerimi se zelo pogosto srečujemo kot uporabniki ali udeleženci v prometu, oziroma ob nesrečah z njimi, bolj pa zaščitili sebe in naše okolje pred njihovo nevarnostjo in s tem zmanjšali število nezgod, vam, dragi občani, na ta način posredujemo v zelo strnjeni besedi temo:

O nevarnih snoveh

Zato, da ne bi zaradi nepoznavanja ali opuščanja nekaterih varnostnih in samozaščitnih ukrepov tako pogosto prihajalo do številnih nesreč, takih ki zahtevajo tudi življenja ljudi, ogrožajo okolje in s tem povzročajo ogromno gmotno škodo.

Vsak dan prihajamo v stik z različnimi snovmi, katerih nevarne lastnosti vse premalo poznamo, saj sicer ne bi bilo toliko nesreč z njimi. Zaradi naglega znanstvenega in tehnološkega razvoja hitro narašča število kemikalij, ki so nevarne za ljudi, živali in življenjsko okolje. S tem se večja možnost za nezgode. Znanih je 7 milijonov snovi, od katerih je 40.000 uporabljenih v pomembnih količinah. Število snovi pa iz dneva v dan narašča.

Skoraj vsaka snov je lahko človeku in njegovi okolici bolj ali manj škodljiva oziroma nevarna, odvisno pač od njene sestave, količine ali koncentracije.

Ker posamezniki ne morejo določati, katere snovi so nevarne, so le-te določene s predpisi, ki urejajo njihovo uporabo, prevoz in skladiščenje.

Večje količine nevarnih snovi v obliki goriv ali surovin za industrijsko predelavo srečujemo v skladiščih. Najbolj pa so take snovi nevarne med prevozom, ki poteka v naravnem in življenjskem okolju in so možnosti za nesreče še večje.

Če pridemo v stik z nevarno snovjo, se lahko ožgemo, opečemo, zastrupimo ali okužimo, dobimo alergijo, razjede na koži, zmrzline in podobno. Poškodujemo se takoj ob dotiku s snovjo oziroma ob nezgodi, posledice pa so lahko trajne. Zato moramo upoštevati navodila za ravnanje z njimi in varnostne ukrepe v zvezi s tem.

Nekontrolirano ravnanje z nevarnimi snovmi (izlitja, spusti itd.), povzročajo tudi motnje v človekovem okolju, ki je zaradi naglega tehnološkega razvoja vse bolj ogroženo. Do nedavnega je prevladovalo mnenje, da lahko narava vse prenese, danes pa vemo, da je to zmotno. Razvoj v zadnjih petdesetih letih je šel tudi na račun rušenja naravnega ravnotežja in uni-

čenja človekovega okolja. Čedalje pogostejše imamo opravka z umiranjem gozdov, s pojavi kislega dežja, s prevelikim onesnaževanjem zraka, voda in obdelovalne zemlje. Nesreče z nevarnimi snovmi pa to stanje še poslabšujejo, zato jih, kolikor je le mogoče, preprečujemo.

Nevarne snovi uporabljamo v metalurški, lesni, usnjarski, predelovalni, prehrabeni in vojni industriji. Nepogrešljive so kot surovine pri izdelavi goriv, umetnih mas in vlaken, gum, izolacijskega materiala, barvil, zdravil, lakov, pralnih sredstev, razstreliv, umetnih gnojil, insekticidov in sredstev za zaščito rastlin.

Posebej je potrebno omeiniti radioaktivne snovi, ki jih imajo stalno na zalogi v jedrskih elektrarnah (Krško), raznih medicinskih in znanstvenih ustanovah ter nekaterih industrijskih obratih.

Velike količine nevarnih kemikalij prevažamo v cestnem, železniškem in pomorskem prometu. Po cestah prepeljemo v naši republiki vsak dan okrog 160.000 ton nevarnih tovorov. Varnost prevozov se zadnja leta počasi izboljšuje. Prisotno pa je nespoštovanje varnostnih predpisov, neodgovorno ali malomarno ravnanje z nevarnimi snovmi, pomanjkljiva strokovna usposobljenost prevoznikov, neustrezno prijavljanje nevarnih tovorov in premalo učinkovit nadzor prometnih podjetij. V zadnjih osmih letih se je pripetilo preko sto večjih prometnih nesreč s kamioni, ki so prevažali nevarne snovi, pri čemer je bilo razlitih največ naftnih derivatov. Takšne nesreče ne predstavljajo samo velike gospodarske škode, temveč so tudi resen ekološki problem, saj lahko že liter bencina onesaži milijon litrov pitne vode.

Z vlaki prepeljemo največ bencina, petroleja, plinskega in kurilnega olja, katrana,

kislin in derivatov premoga ter tekočega naftnega plina. Od 25 milijonov ton prepljanega tovora po železnici na leto je okoli 2,2 milijona ton nevarnih snovi.

Do nesreč z nevarnimi snovmi pa žal ne prihaja samo v prometu. Zaradi našega pomanjkljivega znanja, malomarnosti pri delu in drugih vzrokov prihaja pri izdelavi, skladiščenju in uporabi nevarnih snovi do tehnoloških nesreč, pri čemer uhajajo te snovi v okolico ter onesnažujejo zrak, vodo in plodno zemljo. Učinek takšnih nesreč pa seže presenetljivo daleč. Spomnimo se samo nesreče, ki se je pripetila v maju leta 1986 v Černobilu – jedrski elektrarni. Neugodni vetrovi so nosili radioaktivne oblake po vsej Evropi, dež pa je spral maligne drobce na zemljo in tako onesnažil ogromno območje.

Vsaka nevarna snov ima eno ali več lastnosti, po katerih se ločijo. Te lastnosti so predvsem eksplozivnost, vnetljivost, jedkost, kužnost ali radioaktivnost. So še drugi vplivi nevarnih snovi. Nekateri so zdravju škodljivi, drugi gabljivi, tretji oksidirajoči, četrti sprožijo polimerizacijo drugih snovi, peti razvijajo ob stiku z vodo gorljive ali strupene pline. Bolj ali manj pa so nevarni tudi vsi tehnični plini.

Eksplozivne snovi so izredno občutljive in zato še posebno nevarne. Zaradi varnosti jih industrija izdeluje praviloma s postopki, ki dajejo manjše količine izdelkov. Kljub temu nastajajo občasne eksplozije, ki povzročijo huda razdejanja z ogromno gmotno škodo in mnogokrat terjajo tudi človeške žrtve.

Pri delu so najnevarnejši eksplozivni, varnejša so vžigala za razstrelivo, detonatorske vrvice ter eksplozivni predmeti za gospodarstvo in vojsko. Najbolj varno je delo s pirotehničnimi predmeti,

kot so vžigalice, pokalne zmesi, rakete za obrambo pred točo itd.

Pline uporabljamo v industriji kot gorivo, pogonska goriva, pospeševalce gorenja, zaščitno atmosfero, hladila, predvsem pa kot surovine za kemično predelavo. V vsakdanjem življenju jih uporabljamo kot gorivo v gospodinjstvih, kot potisno sredstvo v pršilnikih ter za pogon orodij in strojev, za varjenje. Na tržišča prihajajo plini v različnih oblikah: stisnjeni pod tlakom, utekočinjeni pod tlakom, pod tlakom, raztopljeni v topilu in utekočinjeni z globoko ohlajitvijo. Negorljive pline (zrak, kisik, dušik, helij, argon, neon) hranijo navadno stisnjene pod visokim tlakom v manjših jeklenkah. Plini postanejo nevarni, če popusti stena jeklenke ali varnostni ventil.

Vnetljive tekočine so najštevilnejša in najpomembnejša skupina nevarnih snovi, kamor prištevamo vsa tekoča goriva in maziva ter množico surovin za organsko kemično industrijo. Ogromne količine teh tekočin uporabljamo kot pogonska goriva v eksplozivnih mo-

torjih, za ogrevanje in podobno. Hranimo jih v podzemnih rezervoarjih, sodih, pločevinkah in steklenicah, včasih tudi v plastenkah.

Te snovi ogrožajo okolico z vnetljivostjo in hitro gorljivostjo. Če iz posod izteče večje količine, je ogrožena širša okolica, saj se pri gorenju sprosti ogromno toplote. Če gori razlita tekočina v lovilni skledi rezervoarja, smo varni šele na razdalji več sto metrov od roba plamena.

Trdne organske snovi so skoraj vse vnetljive in predstavljajo določeno požarno nevarnost. Mnoga med njimi so znana goriva (premog, les, oglje in koks). Med organskimi snovmi te vrste sta najbolj znana žveplo in fosfor, ki predstavljata pomembni surovini za industrijo. Obe imata razmeroma nizki vnetišči in sta zato primerni za

Strupi so lahko, rastlinskega, živalskega, mineralnega ali umetnega izvora. S svojo strupenostjo ogrožajo zdravje in celo življenje ljudi.

Nevarni so zlasti tedaj, ko je njihova strupenost povezana še z vnetljivostjo, eksplozivnostjo ali jedkostjo. Posebno neprijetni so plini ali aerosoli prahu, ki uhajajo iz tehnoloških procesov, saj sežejo daleč in ogrožajo obsežna območja. Strupene snovi nastajajo tudi pri razkrajanju ali gorenju materialov, ki sami po sebi niso strupeni; (topila, umetne mase in vlakna ter umetna gnojila).

Kužne in gabljive so snovi s kužnimi klicami, razširjajo ogaben vonj in so neprijetnega videza (kosti in koža mrtvih živali, vsebine greznic in podobno). Srečujemo jih v usnjarnah, pri predelavi živalskih odpadkov, izdelavi kleja, komunalnih odpadkih in še kje. Ob malomarnem delu z njimi lahko pride do okužbe ljudi in živali.

Med snovi, ki sevajo sodijo radioaktivne snovi, ki jih v večjih količinah uporabljamo kot gorivo v jedrskih reaktorjih za pogon elektrarn, v manjših pa v raziskovalnih ustanovah, zdravstvu in industriji. Vsebujejo jih se samodejne naprave za odkrivanje požarov ter novejši strelovski. Večje nesreče so možne samo v jedrskih reaktorjih, drugod se zgodijo samo zaradi malomarnega ravnanja.

Radioaktivne snovi oddajajo prodorno in nevarno sevanje, ki ga s čutili ne zaznamo, sestavljajo pa ga alfa, beta in gama žarki, včasih tudi snopi hitrih nevtronov. Vsi žarki oziroma delci se sprostijo pri razpadanju atomskih jeder in ogrožajo živa bitja v večjem območju.

izdelovanje vžigalic, njune številne spojine pa so uporabne kot umetna gnojila in razstreliva.

Pri delu so trdne snovi v splošnem manj nevarne kot tekočine in plini. Žal je pri nekaterih gorenjih povezano z nastankom strupenih in koroziivnih plinov.

(Nadaljevanje v prih. št.)

Sindikalna stavkovna pravila

1. Delavci imajo pravico s stavko izražati in uveljavljati svoje interese, zahteve in predloge. Stavka je sestavni del sindikalnega boja.

2. Organ sindikata organizira stavko v OZD ali njenem delu na zahtevo delavcev ali na svojo pobudo.

Stavko organizira organ sindikata z oblikovanjem zahtev delavcev in določitvijo stavkovnih pogojev – trajanje, način vodenja in organiziranja stavke, njen potek, način uveljavljanja pravice do nadomestila OD, način pogajanja za uresničitev zahtev delavcev, predlogi za predčasno prenehanje stavke. Stavko v OZD dejavnosti posebenga družbenega pomena najavi organ sindikata ali stavkovni odbor najmanj 7 dni pred njenim začetkom.

3. Delavci v OZD ali njenem delu z večino odločajo o organiziranju stavke, o njenem začetku in koncu ter o oblikovanju in razpustitvi stavkovnega odbora.

4. Stavko v OZD ali njenem delu vodi organ sindikata tako:

– da zagotovi demokratično in odprto izražanje ter obli-

kovanje zahtev delavcev, – da organizira in vodi postopek ter s svojimi predlogi in zahtevami aktivno posega v uveljavljanje zahtev delavcev,

– da v organih upravljanja in drugih pristojnih organih zastopa interese in zahteve delavcev in se kot predstavnik delavcev pogaja za njihovo uveljavitev,

– da sprotno obvešča stavkajoče in druge delavce ter z njimi preverja način uveljavljanja zahtev.

5. Organ sindikata zagotavlja hitro in pravočasno uveljavljanje zahtev delavcev v organih upravljanja in v drugih pristojnih organih. Organ sindikata zahteva ugotavljanje odgovornosti teh organov za stavko, za nepravočasno ali neodgovorno ugoditev zahtevam delavcev in za nepravočasno izdelavo predlogov za odpravo vzrokov stavke.

6. Stavko organizira in vodi stavkovni odbor na zahtevo delavcev ali na predlog organa sindikata. Stavkovni odbor je odgovoren delavcem. V stavkovnem odboru so predstavniki stavkajočih delavcev.

Stavkovni odbor:

– določi stavkovne pogoje – trajanje, način vodenja in organiziranja stavke, njen potek, način uveljavljanja pravice do nadomestila osebnega dohodka, način pogaja-

nja za uveljavitev zahtev delavcev,

– oblikuje zahteve delavcev, – zagotavlja, da imajo delavci v stavki pravico izražati svoje zahteve,

– v pristojnih organih zastopa in uveljavlja zahteve delavcev,

– predlaga ukrepe za uveljavitev zahtev delavcev,

– predlaga ugotavljanje odgovornosti samoupravnih, poslovnih in drugih pristojnih organov za vzroke stavke, za nepravočasno ali neodgovorno uveljavljanje zahtev,

– na zahtevo delavcev predlaga ugotavljanje odgovornosti organov sindikata,

– sproti obvešča delavce o uveljavljanju njihovih zahtev, o svojih prizadevanjih pri pogajanjih za njihovo uresničitev, o odločitvah pristojnih organov ter preverja in daje predlagane rešitve delavcem v oceno.

Organ sindikata zagotavlja stavkovnemu odboru javnost dela, zastopanje in uveljavljanje zahtev delavcev v pristojnih organih, obveščanje delavcev o sprejetih odločitvah ter druge možnosti za delo.

7. Organ sindikata organizira in vodi stavko v dejavnosti in splošno stavko.

Pobudo za stavko lahko dajo delavci in vsak organ sindikata. Delavci v posameznih OZD z večino odločajo o organiziranju in načinu vodenja stavke, njenem začetku in koncu, o zahtevah in programu dela posameznih organov v stavki. Stavko lahko na zahtevo delavcev organizira in vodi skupni stavkovni odbor, sestavljen in predstavnikov delavcev ali organa sindikata oziroma stavkovni odbor iz OZD, v kateri so se odločili za stavko. Stavka se obvezno najavi najmanj 15 dni pred začetkom.

Najava stavke vsebuje zlasti:

– trajanje stavke, njen začetek in konec,

– cilje stavke,

Betko ima besedo

Takole nestrokovno se bom dotaknil vode.

Da, navadne vode.

Vode iz Kolpe. Pravijo, da je zastrupljena s PCB.

V Beti prihaja ta voda po ceveh.

Vodovodnih.

V Beti jo uporabljajo tudi za vzdrževanje vlage v zraku.

Vodo razpršujejo ventilatorji.

Zrak dihaljo ljudje.

Betko ne ve, če to kaj škodi zdravju.

Slišal pa je nekje, da povzroča PCB poškodbe predvsem na jetrih.

To pa je organ, ki ga uničuje tudi alkohol.

Najlažje bo zvaliti vse nanj, kajti znano je, da Belokranjci radi pijemo.

Pa ne vode.

Pijemo alkohol.

– oblikovanje zahteve delavcev,

– način vodenja in organiziranja stavke,

– program dela, naloge in obveznosti organizatorjev stavke, še posebej, če bo stavka organizirana zunaj OZD.

8. Osnovne organizacije zveze sindikatov v skladu s statutarimi določili ZSS na zahtevo delavcev ali na predlog stavkovnega odbora ugotavljajo odgovornost vodstva sindikata za vzroke stavke in če je potrebno začnejo postopek za njihovo razrešitev.

9. Organi sindikata morajo preprečevati ugotavljanje odgovornosti delavcev, ki so stavkali, ne glede na to, ali so stavko organizirali ali pa v njej samo sodelovali.

10. Nadomestilo osebnega dohodka stavkajočim delavcem ureja sindikalna lista.

Zveza sindikatov Slovenije
Republiški svet

Drobtinica

Pred električno delavnico se je nekdo krepko podelal. Produkta neznane osebe ni nihče analiziral, čeprav je to najbrž njegov najvišji psihično-fizični domet.

Analizirajoč to smrdljivo zahrbtno dejanje lahko pridemo do sklepa, da je hotel storilec opozoriti na neurejeno električno delavnico, ki je

podobna sekretom izpred petdesetih let.

Električna delavnica je verjetno najbolj pozabljen in najbolj zanemarjen kotiček Beti, kar kaže tudi dejstvo, da je bil drek spušen na svetlo pred delavnico in ne v njej.

Bo ta v nos udarjajoči protest pripomogel, da bodo v bližnji prihodnosti dobili elektrifikarji primerne prostore?

Razmišljanje ob 8. marcu

Biti mati je življenjsko poslanstvo žena na tem svetu. Najsrečnejši dogodek matere pa je, kadar nežno privije svoje nebogljeno dete na svoje nedri iz katerih vre toplina in ljubezen.

Toliko nežnosti, topline in ljubezni, kolikor jo mati nudi svojemu otroku, ne more nihče. Koliko prečutih noči, koliko odrekovanja v lastnem življenju, to lahko stori le ljubeča mati. Vsega tega ji pač ne moremo nikoli vrniti. Vračamo le ljubezen, ki smo jo prejeli od svojih staršev, naprej svojim otrokom in vnukom.

Ob prazniku Dnevu žena, 8. marcu, pa se le spomnimo svojih mater, ki so nam dale življenje, nas ljubile in vzgajale. Naše matere ne bodo nikoli za svoja dejanja in človeško poslanstvo dobile priznanj, plaket, tudi spomenikov jim ne bodo postavili (razen pri sv. Roku). Njihovi spomeniki, njihova priznanja in plakete, so njihovi otroci.

Za praznik, ob 8. marcu, so okrasili izložbe, trgovci so naredili lepa in prikupna darila in darila, cvetličarne

so nabavile večje količine raznovrstnega cvetja. Gostinski lokali so že dolgo prek radijskih oglasov vabili na slavnosti ob dnevu žena. Turistične agencije so mrzlično organizirale potovanja doma in po svetu. Upam se trditi, da je veliko denarja bilo zapravljenega brez potrebe.

Toda žalostno se mi zdi, da se marsikdo spomni svoje matere samo na dan žena, 8. marca. V letu se 365 dnevi pa tudi eno uroco ni imel časa, da bi svojo mater povprašal po zdravju in njenem počutju. Verjetno je pozabil, da je to tista mati, ki mu je podarila življenje.

Ostarala je in obnemogla, toda v srcu še vedno misli na svoje otroke, čeravno so že odrasli in se razkropili po svetu. Živi sama s svojimi spomini na leta, ki jih je preživela. Mogoče jo kdaj obišče v bolezni sosed, mogoče hčerka, sin ali vnuki. Mogoče pa samo zdravnik in patronažna sestra po svoji službeni dolžnosti.

Ob 8. marcu se zamislimo ali je res, da nimamo časa za kratke in pogostejše obiske svojih dragih ali pa je to samo izgovor v prazno.

Zamislimo se, kdaj smo zadnjič obiskali svoje starše, prijatelje, kdaj smo zadnjič po telefonu poklicali svojega brata, sestro, staro mamo? 8. marec je sicer mimo, a je prav, da se nad tem pisanjem vsi zamislimo.

Alenka Mežnaršič

Razkošja v stelji ne bo

Metliška folklorna skupina Ivan Navratil letos ne bo pripravila vele fešte Razkošje v stelji na Vinomeru. Pravijo, da je z veselico, ki je bila vsa leta lepo obiskana, preveč dela, dobička pa da je bolj malo. Navratilovci so se odločili, da bodo v zameno pripravili dve prireditvi na grajskem dvorišču Belokranjskega muzeja.

Folkloristi in tamburaši so denar, zaslužen z Razkošjem v stelji, vedno pametno porabili. Z njim so navadno plačali prevoz za gostovanje v tujini. Zapišimo, da so dobili Navratilovci ponudbo za gostovanje v Izraelu, v zameno za let in bivanje tam bi morali gostiti izraelsko folklorno skupino v Metliki.

Če so bo kaj izcimilo iz tega, ne ve nihče, kajti Navratilovci nimajo denarja za tako velik projekt. Je pa gotovo, da bodo imeli člani folklorne skupine Ivan Navratil obisk s Paga, in sicer v času letošnje Vinske vigredi.

M. K.

Zdaj je čas

Pravšnji čas je, da opozorimo Metličane na videz mesta. Trenutno je Metlika žalostna in zapuščena. Prav bi bilo, da poskrbimo za njen lepši videz: za rože na oknih, za čiste izložbe, za vse, kar sodi k čistoči. Vsak čas bo maj.

V Metliko bodo prihajali ljudje iz drugih krajev. Med Vinsko vigredjo bo v Metliki domala vsa Slovenija. Dajmo, poskrbimo, da bo mesto lepo, čisto, prikupno, urejeno!

K. L.

ZAHVALE

Ob izgubi dragega očeta **STJEPANA MEGLAJCA** iz Ozlja se iskreno zahvaljujeva sodelavcem iz tozda Kodranka in volna ter Kometa za podarjeno cvetje, izraze sožalja in za spremstvo na njegovi zadnji poti.

Željka Meglajac in
Mirjana Razumič
z družino

Ob prerani izgubi dragega moža in očeta **VITO-MIRA BEKELJE** se iskreno zahvaljujem sodelavcem iz tozda Konfekcija Metlika za obisk na domu, za rože in denarno pomoč. Hvala vsem, ki so mojega moža pospremili na njegovi zadnji poti.

Žalujoča žena Slavica
Bekelja z družino

Ob smrti dragega očeta **FRANCA KRAŠEVCA** z Lokvice se iskreno zahvaljujem sodelavcem, sodelavkam in **OOZS Komet** za podarjene vence in izraze sožalja. Hvala vsem, ki so mojega očeta spremili na njegovi zadnji poti.

Žalujoča hčerka
Karlina Nemanič z družino

Ob boleči izgubi drage mame **SLAVICE JAN-KOVIČ** se iskreno zahvaljujem sodelavcem iz tozda Kodranka in volna ter sodelavcem iz tozda Metraže za izraze sožalja, podarjeno cvetje, denarno pomoč ter številno spremstvo na njeni zadnji poti.

Žalujoča Bogo in Vesna
Jankovič z družino

Ob smrti dragega očeta **NIKOLE KOLENCA** iz Brloga se iskreno zahvaljujem sodelavkam in sodelavcem iz prodajnega oddelka skladišča gotovih izdelkov za podarjeno cvetje, denarno pomoč in izraze sožalja. Zahvaljujem se tudi osebju Doma počitka iz Metlike. Hvala vsem, ki so mojega očeta pospremili na njegovi zadnji poti.

Žalujoči sin Janko
z družino

ZANIMIVOSTI

Revolucija na nebu

V naše uredništvo je v zadnjem času prišlo nekaj predlogov, naj kaj novega napišemo o tako imenovani kabelski, pa satelitski in še kakšni televiziji. Zato smo se tokrat odločili za prispevek, ki nekaj več pove o novih možnostih, o signalih, ki prihajajo iz neba tudi do naše dežele. Žal jih v Beli krajini zaradi naše lastne nemarnosti mnogi ne morejo gledati, a nekateri se za napredek vsaj zanimajo.

Zato smo se odločili, da pripravimo krajši zapis o tem, kaj revolucionarno novega se dogaja visoko nad nami.

Obenem seveda vabimo vse bralce, naj nam tudi poslej, če že sami ne bodo segli po peresu, predlagajo vsaj teme, o katerih bomo pisali v Vezilu. In sedaj h članku Revolucija na nebu.

V začetku februarja je na evropskem televizijskem nebu zasijala nova in velika zvezda—geostacionarni, radiodifuzni satelit ASTRA.

Astra je prvi evropski satelit, ki je bil že od začetka projektiran in grajen izključno za redistribucijo televizijskih in radijskih programov za kabelske sisteme in posamezne naročnike v Evropi. Pomembna novost vezana za delovanje Astre pa je tudi začetek delovanja »televizije na nebu« (Sky Television), ki bo kot prva evropska TV hiša hkrati oddajal 6 različnih programov.

S satelitom Astra, ki je vreden 27 milijonov angleških funtov, upravlja konzorcij s sedežem v Luxemburgu, izstrelili pa so ga 10. decembra lani z raketo Ariana 4. Satelit je »parkiran« v orbiti 19,2 stopinje vzhodno od meridiana in je začel aktivno delovati 5 februarja letos.

Trenutno oddaja 4 programe, do konca leta pa naj bi se ponudba povečala na 12 televizijskih in več radijskih programov.

Kaj Astra trenutno že oddaja? Predvsem program **Sky Chanell**, ki ga pri nas že poznamo. Lastnik tega in vseh drugih programov v sklopu Sky Television je znani avstralski mogotec Rupert Murdoch, ki je mimogrede lastnik tudi nekaj najpomembnejših in najbolj branih britanskih časopisov (London Times, News of the World).

Sky Chanell je ob prehodu na nov satelit v glavnem ohranil dosedanje podobo, le da so specializirane oddaje (filmi, šport, poročila) večinoma prevzeli drugi programi v okviru Sky Television. Sky Chanell v sodelovanju z EBC (evropski poslovni program), Arts Chanell in Landscape Chanell že oddaja 24-urni program, v bodoče pa naj bi to počel samostojno.

Astra oddaja tudi že 8-urni specializirani filmski program **Sky Movies**, ki naj bi ga do konca leta podaljšali na 18 ur.

Program oddaja dnevno trenutno najmanj štiri filme iz novejših produkcije (omenimo le nekatere filme iz februarke produkcije: Aliens, Terminator, Ruthless

People, Commando, Platoon, Muha, 9 in pol tednov, Pesmi in sanje) — skupno 30 filmov na mesec. Kanal do avgusta letos ne bo kodiran, potem pa naj bi ga zaščitili skupaj z novim programom **Disney's Chanell**, ki bo oddajal najboljše risane in animirane filme 18 ur dnevno. Individualni naročniki bodo potem predvidoma plačevali za ta program 12 angleških funtov mesečne naročnine.

Astra sedaj oddaja tudi že 24-urni informativni program **Sky News** in trenutno 8. v perspektivi pa tudi 24-urni športni program **Eurosport**. Na Eurosportu napovedujejo prenose in posnetke moto

HUDOMUŠNA FOTOGRAFIJA

Mamica, kje pa so v Metliki otroška igrišča?
Mamica, bom hodil tudi jaz popoldne v šolo?
Mamica, zakaj ni zame prostora v vrtcu?
Mamica, zakaj živimo v Metliki?

športnih dogodkov (vse prenose dirk formule ena), nogometnih tekem z evropskih igrišč: golfa, atletike, plavanja, zimskih športov, tenisa... Neposredno naj bi prenašali tudi najbolj zanimive dogodke z olimpijskih iger v Barceloni leta 1992.

Ponudbo Sky Television bodo kmalu dopolnile še s **Sky Arts**, kjer bodo oddajali različne kulturne programe.

Kmalu naj bi Astra oddajala tudi že znane programe, ki jih sedaj oddajajo drugi sateliti.

(Nadaljevanje s 4. strani)

Kljub temu da je zakonodajalec hitel s sprejetjem zakona, pa je za usklajitev samoupravnih splošnih aktov v združenem delu z določbami zakona pustil razmeroma dolg rok, kar tri leta. Zato ne kaže hiteti, posebno, ker bo celovito izvajanje gospodarske reforme omogočilo šele nekaj t. i. sistemskih zakonov, ki pa še niso sprejeti: zakoni s področja delovnih razmerij lastninskih razmerij, bančništva, financ, računovodstva, trga vrednostnih papirjev, zunanjetrgovinskega sistema, trga, cen in podobnih. Pričakujemo tudi skorajšnja dopolnila slovenske ustave. Pa tudi sam

Zakon o podjetjih bo po vsej verjetnosti tekom leta deležen dopolnil in sprememb saj, če smo ga primerjali s konjem, ki naj bi potegnil voz iz blata, potrebuje prvovrstno opremo in dobre podkve, s čimer pa se sedaj z vidika stroke ne more preveč pohvaliti. Torej se nam obeta živahna zakonodajna pomlad.

Zakon o podjetjih pa ni v celoti razveljavil **Zakona o združenem delu**. Le-ta je prenehal veljati le v tistih delih, kjer je v nasprotju z Zakonom o podjetjih. O tem, kateri deli so to, pa so se začeli teoretiki in praktiki že prepirati, le nihče še ne ve, kdo bo imel dobiček od tega.

Branko Matkovič